

HOUT EN STROOISEL

Waarom die twee samen genoemd? Op meerdere punten was er een zeker verband tussen die twee:

- 1) In die tijd waren zij beide onmisbaar voor de bewoners van het platteland. Niet alleen voor de burger met een paar geiten, met een of twee koeien, maar ook voor de boer met een grote stal vee.
- 2) Zij waren steeds bij elkaar te vinden, in struikgewas, in kanten rond akkers en velden, in schaarhout en dennenbossen.
- 3) Beide namen zij een groot deel van het werk voor hun rekening.
- 4) Voor het bewerken werd hetzelfde werkwoord gebruikt: hout **kappen**, strussel **kappen**.
- 5) Men kwam met beide dagelijks in aanraking. Elke dag diende er immers hout gestookt te worden in de open haard, en bijna wekelijks in de oven om brood te bakken. Het grootste gedeelte hout was dan ook brandhout, het ander gedeelte werd gebruikt voor andere doeleinden. En wat strooisel betreft: er waren toen nog vele dieren die bijna nooit buiten kwamen en dag en nacht in stal verbleven. Om die een droog ligbed te verschaffen, werd ter aanvulling van het stro elke dag een deel strooisel onder de dieren verspreid of uitgestrooid. Vandaar de naam "strooisel" of "strussel". Maar droog te houden was niet de enige bedoeling. Men vulde aldus de potstal aan om de nodige mest te verzamelen voor het bemesten van de akkers.

Waar haalde men het hout vandaan? Meestal was de scheiding van een erf aangeduid met een haag. De akkers en velden van verschillende eigenaars werden gescheiden door een kant of struikgewas. Dat was een verzameling van meerdere soorten hout: eik, berk, els, sprok, lijsterbessen, en in lage benden trof men ook veel "werf" aan. Dat was een soort wilg ("wervekatjes"). Zulk een verzameling werd schaarhout genoemd. Niet alleen kanten maar ook gehele bossen waren met schaarhout beplant. Schaarhout diende meest als brandhout, ook wel eens om landbouw-gereedschap te herstellen, bv. een steel in riek, hark of schup, een steel van een zeis werd een "snaad" genoemd. Een gritsel of rijf was geheel uit hout gemaakt. Er waren ook vele mast- of dennenbossen die deels werden gebruikt voor brandhout, deels ook als geriefhout. We komen daar verder nog eens op terug.

Waar haalde men dan het strooisel of strussel ? Strooisel was te vinden op dezelfde plaatsen als het hout, namelijk in kanten en bossen. Door het jaarlijks afsterven van de grondbegroeiing en het afvallen der bladeren werd er na enkele jaren een zacht dik tapijt gevormd, in mastbossen nog vermengd met dennennaalden ("mastespellen"). Er was toen nog veel onontgonnen grond waar heide op groeide. Die hakte men af en werd ook gebruikt als strooisel. In tegenstelling tot de tuin- of veldvruchten die men elk jaar kon zaaien en oogsten, moest men bij hout en strooisel telkens enkele jaren wachten eer men op dezelfde plaats nog eens kon terugkomen.

Hoe kon men zich een voorraad strussel aanschaffen ? Voor de mensen die zelf bossen, velden met kanten of heidegrond in eigendom hadden was er geen probleem. Die konden vrij beschikken. De anderen moesten kopen van particulieren of afwachten tot de gemeente of andere grondbezitters een publieke strooiselkoopdag organiseerden. Men ging als volgt tewerk : de boswachter verdeelde de te verkopen percelen in loten (kopen). Die werden genummerd. Men kon die mee gaan afzien en voor zichzelf de waarde inschatten. Op de dag van de publieke verkoop werden die kopen per nummer opgeroepen en alsdan kon het bieden beginnen. Eenmaal de koop toegewezen kon men aan het ruimen beginnen. Eerst werd het strussel van de grond losgemaakt ("strussel kappen" heette dat). Het werd in hoopjes of rijen bijeengebracht. Vervolgens werd het met een kruiwagen buiten het bos gebracht zodat men met de kar dichtbij kon komen. Dat heette dan weer "strussel uitkruien". Het werd dan naar huis gevoerd en opgeslagen in een strusselhoop. Dat werden soms nogal grote hopen. Vooral tegen de winter, aangezien men elke dag een deel nodig had in de stal en het winterweer niet altijd toeliet ander te gaan halen. Ook werd strooisel wel eens gebruikt als "stopsel" om ingekuilde vruchten zoals bieten te beschermen tegen strenge vorst. Tot daar het werk dat "strooisel" met zich meebracht.

We komen nog even terug op het hout. Schaarhout werd geplant op voldoende afstand van elkaar. Eenmaal in groei vertakten de wortels zich. Uit de bovenste wortels die net onder de grond uiteen liepen kwamen jonge plantjes en die vormden met de tijd een struik. Dat werd nog aangevuld met zaad van sommige houtsoorten, dat met de wind werd meegevoerd, tussen de struiken terechtkwam en wortel schoot. Ook door vogels werd zaad meegedragen, dat in de bossen en schaarhout terechtkwam. Kanten en schaarbossen werden om de tien à vijftien jaar gekapt, zo dicht moge-

lijk bij de wortels. Deze schoten weer uit en na enkele jaren kon men weer een houtkap doen. Vroeger werden vele jonge plantjes afgehakt bij het "strussel kappen". Nu dat niet meer gebeurt, treft men in de grote mastebossen meer schaarhout aan. Het verwerven van hout geschiedde volgens hetzelfde patroon als het verwerven van strussel : ofwel had men het in eigendom, ofwel moest men het kopen. Een publieke houtkoopdag verliep trouwens op dezelfde manier. Eerst werden kopen gemaakt die dan per nummer werden opgeroepen. Had men eenmaal gekocht, dan trok men, gewapend met bijl en kapmes, naar schaarbos of kant : de bijl voor het dikkere hout, het kapmes voor het dunnere. Alles werd tot tegen de wortels afgekapt en netjes op een rij gelegd. Dat noemde men een "slodder". Later kwam men terug met het kapmes om het zware hout van zijn takken te ontdoen, op lengte te kappen en ze in mutsers te binden. Goed gevulde takken van zo'n 2 m lengte werden opzij gelegd om de dienen voor erwtrijen. De mutsaard werd naar huis gehaald en opgestapeld in een houtmijt. Daar zal men later elke dag een paar uittrekken om op te stoken. De bakkers kochten elk jaar karrevrachten mutsaards om hun oven te stoken. Het dik hout werd in zijn volle lengte naar huis gehaald, later op maat gezaagd voor de open haard en zo nodig gekloven, want gekloven hout brandt beter dan rondhout.

Nu nog het maste- of dennenhout : Denappels werden geplukt als ze nog groen en gesloten waren. Men liet ze drogen of rijpen tot ze opensprongen. Met het zaad kweekte men mastplanten. Men plantte die netjes in rijen op gelijke afstand van elkaar. Na enkele jaren groeiden die de hoogte in, maar ook in de breedte kwamen daar takken aan en kwamen zo dicht bij elkaar dat sommige hun geboortegedreng dreigden te verstikken. Dan werd begonnen met het uitdunnen : men kapte er een deel tussenuit om de andere meer licht en lucht te geven. Dat moest meerdere malen gebeuren, telkens de takken in elkaar groeiden en elkaar bij wind zouden kwetsen. Aldus kregen de overblijvende meer plaats om zich te ontwikkelen en zo kreeg men met de jaren lange dikke stammen. Wanneer het bos oud en groot genoeg was ("rijp" noemden ze dat), werd het verkocht aan een houthandelaar of houtbreker. De takken of kapruin dienden als brandhout, werden in mutsaard gebonden en gingen bij in de mutsermijt. De stammen werden nu in verschillende lengtes gezaagd en gesorteerd op tram of trein geladen. Die gingen naar de koolmijn of papierfabrieken. Het dennenhout dat bij een publieke verkoop werd aangeboden was meestal brandhout, maar naargelang men in grotere bossen kwam, haalde men er meer geriefhout

uit : eerst boonstaken. Werd het nog zwaarder dan kon het dunsel dienen voor allerlei karweien: bv. een paal om de geit aan vast te binden, om een stalrepeel te vervangen, een bodem te maken in een kalverbak of varkenskot. Nog zwaarder hout diende voor kepers om het dak te vernieuwen, een schelft in stal of schuur, of werd gebruikt onder een korentas om het graan van de grond te houden, enz.

Vermits bij mast de wortels niet meer terug uitschieten zoals bij schaarhout, ging men die uitgraven voor brandhout. Men noemde dat "posten uitdoen". Met schup, boomhak en bijl, en ook nog een steekijzer ging men die "strunken" te lijf. Men gebruikte

ook nog een "bok" om de hele troep wortels eruit te trekken. Dat was een stevige driepikkel met katrol en een stevige kabel of ketting. Het was hard labeur. Men zegde immers : "aan posten kunt ge u driemaal verwarmen : eenmaal bij het uitdoen, eenmaal bij het klieven of kleinmaken, en eenmaal verwarmen bij het haardvuur. Eenmaal klein gemaakt was het wel schone stook.

Frans Van Ende

N.v.d.r. : Bij een onzer laatste ontmoetingen zei Frans ons nog : "Ge kunt toch nog een tijdje voort, eh... en ... als ik er niet meer ben dan moet ge onder die laatste teksten mijn initialen maar weglaten." Wij graptten toen terug dat we dat wel wilden doen... maar dan zouden we onder die stukjes wel zijn volledige naam zetten. We meenden toen in zijn ogen enige fierheid te merken...